

Křesťan a socialismus

Karel Floss

in: Křesťanská revue, 79, 2013, n. 1, p. 55–57

in: Křesťanská revue, 79, 2013, č. 1, str. 55–57

- ◆ článek, česky, vznik neuveden,
- ◆ article, Czech, origin n.a.,

Karel Floss

Po kolikáté už píšu a přednáším na toto téma, už sám ani nevím. Ale že toho nebude zřejmě nikdy dost, o tom mě přesvědčily dva články v Křesťanské revui z pera Ladislava Pokorného. Jejich názvy se dokonce dají propojit v jediný: „To, oč teď u nás jde, je otázka společenské angažovanosti a křesťanské víry“ / *Víra a společenská angažovanost*, KR 5, 2012; *Oč teď u nás jde*, KR 6, 2012 /. Zcela konkrétní důvod, proč se znovu ozývám, spočívá pak v tom, že v prvním z citovaných článků mě L. Pokorný cituje jako sociálního demokrata s tím, že už si nevzpomíná na jméno německého katolického autora, který mě inspiroval přesvědčením, že pro křesťana je těžké nebýt socialistou.

Začnu tedy připomenutím, že to byl německý teolog osvobození Norbert Greinacher, který byl sám k takovým postojům motivován proslulým inspirátorem a spolutvůrcem katolické sociální nauky, jezuitou O. Nell-Breuningem (1890 – 1991). A byl to také právě tento katolický sociolog, kdo godesberský program německé sociální demokracie nazval *stručným shrnutím katolického sociálního učení*. Byl to ostatně ten samý Nell- Breuning, jehož základní dílo *Spravedlnost a svoboda (Gerechtigkeit und Freiheit)* vyšlo v novém vydání v roce 1985, ale zejména jehož pronikavá studie o mravních aspektech provozu na světových burzách byla přivítána jako aktuální bestseller ještě v roce 2002, ačkoli byla jako disertační práce obhájena již v roce 1928. O díle a hlavně celkovém směřování tohoto pronikavého myslitele toho u nás víme tak málo jistě též proto, že naši biskupové (bez rozdílu denominací) si zřejmě nevědí vůbec rady s Nell-Breuningovým přesvědčením, že svým způsobem všichni stojíme – alespoň pokud běží o sociální otázky – na ramenou Karla Marxe.

Snad i z těchto několika stručných poznámek vysvítá, proč může mít věřící křesťan kladný a dokonce dělný vztah k sociálně-demokratickému hnutí. Pro mě samého to pak znamená zdůvodnění toho, proč jsem jako křesťan pomáhal na svět nejen sametové revoluci, ale chtěl také nějakým způsobem zajistit hodnotné trvání všeho, co nesporně dobrého zůstalo po odvrženém systému konem roku 1989. To byl - a stále je – úkol daleko těžší, než si představovali i nejprozíravější představitelé Charty 77. Nepochybuji například o tom, že můj dávný přítel Ladislav Hejdaňek je významný myslitel , ale nemohu zapomenout na jeho zásadně nesprávný / a vlatně bytostně nelogický / názor, že sice má – například společně s takovým K.Barthem - hlubinný vztah k základnímu směřování sociální demokracie, přesto se však nemůže stát jejím konkrétním stoupencem právě u nás, dokud v ní nebudou hrát klíčovou úlohu jiné, pro něj přijatelnější osobnosti. Vždyť takový přístup postrádá veškerou logiku ! Kde čekají na osvětlené spasitele, běží-li určité dílo již správnou cestou? Nemusel být přece předsedou ani místopředsedou strany, ale jejím svědomím a duchovním inspirátorem vznikajících programů a celkového politického vývoje. Naznačil jsem to i při nedávném jubilejním setkání v Písku, kde se zjitřené diskuse účastnili kromě jiných také další potenciální protagonisté polistopadového dění – J. S. Trojan , J. Sokol a další.

Nedomyšlenost a zmatenost celého tohoto vývoje se teď projevila v celé nahotě v jednom z posledních projevů V. Klause, uveřejněném v polském tisku. Jakoby v jakémsi duševním záchvatu se tu pouští jeden protagonista sametové revoluce do druhého způsobem, jaký by donedávna málokdo očekával. Zvláště když při Havlově pohřbu se Klaus choval ještě zcela jinak. Nyní nazval klíčovou osobnost sametové revoluce extrémním kosmopolitou a levičákem, který chtěl bořit stávající lidský řád a místo konzervatismu prosazovat bezbřehý modernismus, což všechno byla svým způsobem jen opožděná ozvěna jakobínské revoluce. Téměř všechno je v uvedených charakteristikách nepřesné, ne-li zmatečné. Hovoří se o levičáctví, i když se na druhé straně mluví o tom, že rozlišování levicovosti a pravicovosti nemá již dávno smysluplný základ, hovoří se bez hlubšího rozlišení o jakémsi problematickém modernismu, o ohrožení dobrých starých řádů, jako

hodnota se podivným způsobem vyzvedá konzervativismus. Jedním slovem zmatek nad zmatek – a to vše vychází z úst nejvyššího představitele naší země. Co si v takové situaci mají počít mladí lidé, kteří se teprve začínají orientovat v duchovních dějinách své země. A pro nás zasvěcenější otázka: Co by nám v takovéto situaci pověděli osobnosti jako byli T. G. Masaryk, F. X. Šalda či J. L. Fischer?

Můžete se ptát, co jsem dělal za této situace já sám a co se mi vůbec podařilo. Věnoval jsem mnoho drahocenného času svého rychle postupujícího věku práci na různých schůzích a shromážděních a též v regionech mezi občany v době svého senátorství, ale především jsem v duchu výše naznačených myšlenek profesora Nell – Breuninga inicioval a pomáhal rozvíjet křesťanskou platformu v rámci ČSSD, jež měla jediný hlavní smysl: ukazovat, že křesťanské poselství a program sociální demokracie mají k sobě bytostně blízko, takže bez tvořivé součinnosti nemohou dosahovat svých ušlechtilých politických cílů.

Tuto svou praktickou činnost jsem doplňoval překládáním a editováním významných příslušných děl a také vlastními studiemi a přednáškami (viz uvedenou bibliografii). Mají-li mít ovšem výzvy, s nimiž přichází L. Pokorný, také jiný než pouze řečnický význam, nesmíme couvnout ani před zcela konkrétními dopady na jednotlivé protagonisty naší současnosti.

Jestliže již padla výtka na adresu L. Hejdánka, nemůžeme vynechat ani takového Václava Malého, poněvadž bych byl nerad, kdyby právě o něm měla i pro veškerou budoucnost platit poznámka jednoho významného teologa, že biskupské svěcení většinou kazí charakter. Ale je tu také Tomáš Halík, který by jako nepřehlédnutelný teolog v národě Jana Husa měl být otevřenější a hlavně kritičtější třeba k encyklikám papeže, který právě rezignoval na svou funkci. Musí přece i sám vidět, že je v nich kromě podnětných myšlenek také celá řada klišé, že jsou zbytečně mnohomluvné – až barokně nečasové. A konkrétně k sociálním otázkám. Již dříve jsem měl určité výhrady k Halíkově předmluvě k soubornému vydání sociálních encyklik. Není totiž zřejmé náhodné, že se tam necituje jeden z nejpodnětnějších novějších teologů D. M. Chenu, který navíc jako stěžejní poradce 2. vatikánského koncilu zásadně ovlivnil vztah katolické církve k současnému dynamicky se rozvíjejícímu světu. Sám nepřestanu zdůrazňovat, že cenní jsou právě dnes jen ti teologové a obecně myslitelé, kteří jako apoštol Pavel dokáží kriticky vystoupit proti jakémukoliv úřednímu vedení. Anebo máme pošetile vyhlásit, že veškeré papežské encykliky až do konce světa jsou prostě významné a podnětné?

Celkově se domnívám, že většina současných velkých českých problémů byla založena již v nepřipravenosti a nedomyšlenosti takzvané sametové revoluce. Sám bych jí nikdy nebyl pomáhal na svět s vědomím, že zaviním návrat primitivního kapitalismu či kapitalismu jako takového. Nedovedu se ostatně smířit s míněním křesťanů, kteří vyhlásují - byť se zkroušeným výrazem, že nic jiného než kapitalismus přece nefunguje a ani fungovat nemůže. Pěkný závěr Božího království, pěkné vyznění Ježíšova klíčového přesvědčení a poselství, že nesmíme být z tohoto světa ! Před podobnou rezignací jsem ostatně varoval hned při mém projevu v rámci generální stávky v listopadu 1989 v Olomouci. Varoval jsem tenkrát především mladé lidi, aby celý ten mohutný poryv a pohyb nezkazili návratem ke starým pořádkům, aby se pokusili vybudovat socialismus s lidskou tvář, na jehož cenu přísahali též kritici komunistického zřízení, jako byli Ludvík Vaculík, Jan Trefulka, Arnošt Lustig a řada dalších tehdejších intelektuálů. Mnoho rysů naší současné bídy spočívá právě v tom, že si taková selhání nejen nepřipouštíme, ale dokonce předstíráme a sami sobě namlouváme, že jsme na něco podobného nesázeli nikdy vážně. A to by bylo velmi smutné svědectví o mravních kvalitách národa.

Přiznávám, že jsem asi udělal málo proti takovému nezdravému vývoji. V tom spočívá vina nás všech, kteří jsme pomáhali svrhnout tzv. komunismus, aniž jsme věděli, co dál. I tady musíme hledat odpověď na Pokorného otázku „o co teď u nás vlastně jde“ . O tom, jak zmatená byla / a dosud je / celková duchovní situace, může svědčit epochální výrok někdejšího olomouckého arcibiskupa J. Vaňáka, který se dal slyšet, že jestliže některým z nás zadržuje STB zahraniční filosofickou a teologickou literaturu, koná tak vposledku ve službách Ducha svatého - nedovolí

totiž dovážet jed ze Západu, který by nám v konečné instanci sebral i poslední zbytky křesťanské víry. O západní ekonomice biskupové pochybnosti neměli, její peníze jim nepáchly, jen západní myšlenky byly smrduté. A nemylně se, podobné názory u nás stále přežívají. A za vším tímto zmatkem stojí především základní nedopatření, přiživované všemi zloduchy „tohoto světa“ - totiž namlouvání si, že ježíšovství a levicovost jsou odjakživa a jednou provždy zásadně neslučitelné ! Právě vymýcení tohoto bludu všech bludů očekávám od evropské a tedy i naší sociální demokracie.

V níže uváděné brožurě o náboženství a sociálním společenství cituji dvě místa z Písma, jež by ve zkrácené podobě mohla být inspirací i pro naše další hledání:

Že se mi chodíte ukazovat!
Kdo po vás chce, abyste šlapali mé nádvoří.
Nepřinášejte již šalebné obětní dary,
ničemnost a slavnostní shromáždění, to nemohu vystát-
jsem vyčerpán, když je musím snášet.
Učte se činit dobro, hledejte právo,
zakročte proti násilníku.
Dopomozte k právu sirotkovi,
ujměte se pře vdovy.
(Izaiáš 1, 11 – 17)

Prokázal sílu svým ramenem,
rozptýlil ty, kdo v srdci smýšlejí pyšně.
Vladaře svrhl z trůnu a ponížené povýšil,
hladové nasýtil dobrými věcmi
a bohaté propustil s prázdnou.
(Lukáš 1, 51 – 53)

Onen na počátku zmíněný Norbert Greinacher, ostatně blízký spolupracovník Hanse Künga, ale kdysi též Josefa Ratzingera, se mi před časem svěřil, že teprve po létech kněžské služby pochopil, že ono Mariino *Magnificat* je vlastně revoluční písní a že jej k takovému rozpoznání přivedlo mimo jiné epochální dílo marxistického myslitele Ernsta Blocha, nazvané příznačně *Princip naděje*. Jak nevystižitelné jsou Boží cesty!

V každém případě otevřel L. Pokorný smělým způsobem diskusi, která by měla pokračovat a neměla jen tak brzy umlknout. Ztrácejí-li soudnost a chovají-li se jako utržení ze řetězu i nejvyšší představitelé naší země, nesmějí právě křesťané v této zemi složit ruce v klín.

Doporučená literatura :

A. Rich, Etika hospodářství, I. a II. , Praha 1994.
Mosty do budoucnosti. Dialog mezi civilizacemi (z podnětu Kofi Annana), Brno, 2005.
Náboženství a sociální společenství . Praha 2007.(Knižnice sociálního demokrata, č.2).
A. Sen, Etika a ekonomie. Praha 2002 (zde další bohatá literatura).

12. 2. 2013